

**LA NOVA ADMINISTRACIÓ CLINTON
I AMÈRICA LLATINA:
EXPECTATIVES I REPTES**

JAMES PETRAS

**CONFERÈNCIA PRONUNCIADA
EL DIA 10 DE MARÇ DE 1993**

Pot semblar una mica prematur discutir la política de Clinton quan fa menys de dos mesos que va prendre el poder. Amb tot, penso que hi ha prou indicadors per a començar a projectar una anàlisi sobre el camí que està prenent el president Clinton ja des d'ara.

S'ha de posar la presidència de Clinton en un context electoral: les relacions de la seva campanya i les orientacions dels Estats Units en els dos darrers anys. Clinton representa als ulls d'un important sector de l'electorat un poder efectiu per a poder reconstruir els Estats Units: les ciutats, la societat civil i la política sobre els problemes domèstics.

A partir de l'any 1991 hom pot observar un desgast en la política global dels Estats Units. Per la Guerra del Golf, i ja abans, la majoria de l'electorat, nord-americà es va manifestar en contra de la intervenció. Però, una vegada s'inicià la guerra, i veient que hi havia poques baixes, va canviar el panorama. I quan feia sis mesos que durava, va desaparèixer com a factor influent en la gran majoria del públic.

I tota la campanya es va centrar en un factor simple: els problemes domèstics. Àdhuc la intervenció a Somàlia havia d'ocórrer després de les eleccions, i no abans, per la senzilla raó que el públic estava fart d'intervencions. Els grans projectes de suport a Ieltsin i la política dels ultraliberals a Rússia no pot ésser ampliada ni aprofundida per les mateixes raons. L'anunci de Bush entorn de la política vers Rússia es dona en el mateix moment que els grans disturbis de Los Angeles; l'un tenia l'efecte de neutralitzar l'altre.

La política de Bush, de fusells i lliure mercat estava desgastada, tant pel que fa a les intervencions a fora com per la manca d'una política pública vers els grans problemes interiors: salut, educació i ocupació. Aquest cicle antipúblic i antiestatal és cosa del passat. Totes les enquestes demostren un ampli percentatge de públic favorable a un pla nacional i universal de salut. El *Norh Street Journal* va fer un comentari irònic en dir que els països comunistes marxaven cap al lliure mercat; el públic nord-americà està exigint més intervenció de l'Estat en totes les esferes: econòmica i política.

I és en aquest context que neix la retòrica de Clinton. La política industrial, de salut..., barrejada amb una perspectiva moralista sobre la política exterior, encara que en el fons encobria una política intervencionista. Ja es poden notar aspectes d'això en les primeres declaracions del Govern de Clinton després de la seva elecció.

I la primera impressió és que hi ha una gran continuïtat a tots els nivells; per exemple, en la política exterior de Bush. Hi ha raons estructurals per a seguir aquesta política amb algunes modificacions estructurals en els matisos i en les formes de realitzar aquesta política. En altres paraules, crec que l'encàrrec que té Clinton de reconstruir els Estats Units amb les majories populars serà un gran engany. I més enllà d'això, d'aquí a uns anys, hi pot haver el gran desencant.

No entraré amb gran profunditat sobre la política domèstica ni sobre el pronunciament del programa econòmic; però una anàlisi curiosa de les exempcions, dels impostos, de les exoneracions..., de l'estratègia que té, demostra que n'hi ha ben poc, de popular. I dic que si Bush o Reagan haguessin pres les mesures que està prenent Clinton en la política domèstica, tots els progressistes posarien el crit al cel com una actitud reaccionària. Però com que ho fa la «veu del poble», el partit demòcrata, que està realitzant aquesta política (impostos als jubilats, impost retroactiu sobre les fonts d'energia, projectes de gravar amb nous impostos els beneficis de la salut, impost nacional sobre les compres...) que fa impacte fortament sobre els més desvalguts, tot passa; però s'ha de dir que és una política de dretes (encara que sigui de les dretes que no s'atreveixen a prendre aquestes decisions tan descaradament: l'impost sobre la seguretat social, per exemple). Això, a més de les exoneracions que s'estan proposant per al sector immobiliari, sector que té les seves arrels en la mateixa composició del gabinet. I la desregulació que està proposant altra vegada sobre els bancs, després de tres anys de regulació sobre els estalvis i els préstecs, quan el representant de Clinton per a la política bancària és un representant del banc que ocupa el quart lloc dels Estats Units.

Hem de veure els primers pronunciaments per a tenir una idea sobre la continuïtat de la política de Clinton. Primerament, la que es refereix als haitians. Partint de la primera expressió, que deia que Bush està bloquejant els pobres refugiats de la dictadura, quan arriba al poder Clinton, forma un mur de ferro amb un cercle de l'armada nord-americana per bloquejar l'illa i totes les possibilitats d'emigració, i torna els refugiats sense cap mena de procés judicial, fet que va contra la mateixa llei dels Estats Units.

Segonament, sobre l'ocupació i colonització de Panamà, no hi ha cap discrepància entre Bush i Clinton.

En tercer lloc, el subsecretari per a afers llatinoamericans (Arondson) continua essent el mateix durant la transició, encara que serà substituït aviat; però el fet que sigui favorable a la política d'aquesta persona i s'hagi mostrat capaç de conviure amb l'arquitecte de la política llatinoamericana és simbòlicament expressat en la continuació d'aquest personatge.

Sobre la NAFTA, el Tractat de Lliure Comerç, Clinton hi dona suport sense llàgrimes. Es faran algunes modificacions jurídiques per satisfer els sindicats i els ecologistes dels Estats Units; però aquestes lleis no tenen cap mena d'importància, perquè, per exemple, hi ha ara lleis a Mèxic contra la contaminació que perjudica la mà d'obra, i no tenen cap mena de transcendència: el Rió Grande està tan contaminat que no s'ha d'ésser Jesús per a acreeuar-lo sense volar; és el lloc més contaminat, i encara anirà a més en aquest sentit.

A Europa, la política de Christopher, que ha començat atacant Vance i Owen perquè són massa dèbils, i que ha projectat una imatge de la voluntat d'usar la força; era una declaració mitjanament «sueca», atès que el públic nord-ame-

ricà és ara molt antiintervencionista, i això ho saben Christopher i Clinton. Una política massa agressiva ara el podria involucrar en una crisi de bastant magnitud a curt termini.

Però la retòrica i la posició d'enfrontament va més enllà de Bush en aquest sentit. I sobre Somàlia, les forces armades dels Estats Units continuen actuant com una força d'ocupació establint posicions de força per a la propera fase de pacificació. No té res a veure amb la política humanitària. Quatre empreses petrolieres dels Estats Units tenen l'accés a les dues terceres parts de tot el territori de Somàlia. CONACO, que és l'empresa més important, va fer d'intermediària entre els clans i l'ambaixada nord-americana; quan aquesta havia de funcionar, empraven la sucursal de CONACO.

I més enllà d'això, Schwarzkopf l'any 1991 va donar el testimoni que es necessitava una presència a la mar Roja perquè el canal de Suez no té capacitat per a la sobrecàrrega dels petroliers i hi ha una altra ruta sobre la qual és vital tenir-hi una presència física; això és un altre factor que hi està influïnt. I encara hi ha tots els problemes amb els fonamentalistes: el Departament d'Estat posa el Sudan com aliat de l'Iran i com una amenaça: la intervenció a Somàlia és un avís als sudanesos, que han de tenir cura de l'extensió de la seva política.

Més que res, Somàlia era per al consum domèstic, una forma més de pressionar el públic nord-americà perquè s'empassés l'intervencionisme i posant-lo com un intervencionisme moral de gran virtut contra una política d'abandó dels pobres i la inflació. De totes maneres, no era una intervenció amb gran suport i aplaudiments, i Clinton s'ha ficat en la mateixa política de suport al cent per cent sobre la intervenció a Somàlia.

A l'Orient Mitjà, Clinton i Christopher estan prestant suport a Israel avançant-los tàcticament sobre la manera de dividir els àrabs a partir del procés de Salami (posar 100 i després negociar, tallar i dividir). Això està donant resultats amb l'actitud dels sirians, que ja estan disposats a entrar en les negociacions. Sobre l'Iraq, quan va declarar el cessament del foc unilateral, els Estats Units i Clinton ho van saludar amb alguns coets i bombes dient que els radars eren una amenaça per als seus avions; és una nova expressió de l'agressivitat.

Però més preocupant per a mi va ésser el debat sobre els gais. Per què? De fet, era un pronunciament progressista, des de la perspectiva de donar drets als grups homosexuals. Però, com es va portar a terme la política? Pawl, en la millor tradició de la política llatinoamericana, intervenint públicament en la política, va criticar el president i va definir una posició. En comptes d'aplastar-lo, i dir: «Els generals no s'han de pronunciar sobre política», Clinton va entrar en el debat i la discussió. I això és un mal precedent. Només cal recordar quan MacArthur era general a Corea i es va atrevir a intervenir en la política civil dels Estats Units sobre la intervenció a Corea, i era un general de molt prestigi; Truman va tenir l'obligació de retirar-lo i jubilar-lo. En aquest procés, però, Clinton molt dèbilment va entrar en aquesta discussió, i sembla que és un mal indicador de les relacions civils-militars, quan un president no és capaç de decidir qui mana al nostre país. Això ja és passat; però és una referència de la debilitat davant d'una política agressiva, una política militar. És una cosa a tenir en compte.

Crec que hi ha sis punts vàlids per a entendre què passarà amb Clinton i amb qualsevol president demòcrata o republicà en aquest pròxim període:

1) La primera preocupació és mantenir l'hegemonia global dels Estats Units.

2) El corollari d'això és el desafiament a qualsevol competidor en una hegemonia regional; això inclou Alemanya, a Europa, i el Japó, a l'Àsia.

3) En tercer lloc, sostenir una ofensiva militar i ideològica en el Tercer Món per mantenir la influència entorn dels seus països. Els nous enemics són els moviments nacionalistes, els moviments islàmics no liberals (hi ha dues variants de musulmans: perquè existeix la versió turca, que combina el liberalisme econòmic i l'autoritarisme religiós en cultura, educació i família), etc.

4) En quart lloc, es tracta de projectar poder militar per compensar les debilitats econòmiques.

5) S'han de desviar recursos domèstics per a projectar poder global, seguint la política de sacrifici interior per a mantenir posicions de força en l'economia política global.

6) I, darrerament, hi ha, dintre la política econòmica, la tendència a enfortir la política existent, centrada en l'eix del sector de capital fictici i els sectors d'alta tecnologia, com a recurs de la seva política econòmica exterior.

Si analitzem, a partir d'aquest concepte, qui són els que faran la política, ho podríem fer pels seus «antecedents» i, a partir d'aquí, veure el que en podem esperar. És el govern amb més milionaris dels que hi hagut en la història recent dels Estats Units. Reagan en tenia sis de tretze, Bush en tenia set i Clinton en té dotze. I qui són? Són milionaris que es van fer durant el període d'especulació de Reagan i Bush, van participar en la festa i ara demanen que el poble pagui els plats trencats amb aquesta retòrica del sacrifici per la grandesa del país. És més, són advocats d'empreses multinacionals, membres de cases importants d'inversió, polítics vinculats al capital financer i intel·lectuals vinculats al capital d'ultramar.

El secretari del Tresor, Lloyd Bentsen, un ex-senador de Texas, té lligams que vénen de lluny amb els sectors dels bancs i va estar ficat fins al nas en els estalvis i préstecs i, durant una campanya electoral, va oferir dinars als sectors empresarials privats per valor de 10.000 dòlars per fer-los consultes sobre les seves necessitats. Està ara en la política econòmica exterior. Mickey Kantor està encarregat de les negociacions del comerç exterior, i és un advocat de grans empreses i assessor del sector financer. Roger Altman, subsecretari del Tresor, que ve d'una de les cases més importants d'assessoria i inversions internacionals. Robert Rubin, ex-capitalista de Goldman-Sacks, d'inversions, i principal assessor de Clinton i cap del Consell Nacional Econòmic; quan va arribar a ocupar el seu lloc, va enviar una carta als seus ex-clients per dir-los que podrien treballar junts des del seu nou càrrec. Christopher, secretari d'Estat, és també advocat de les grans empreses i actua en connivència amb el gran capital internacional.

Aquest equip, primerament, s'ha de dir que està vinculat a l'expansió internacional, i no n'hi ha cap que estigui inserit en l'elaboració de projectes revitalitzadors de l'economia. Segonament, en relació amb la retòrica estatista industrial, no n'hi ha cap que tingui cap mena de pràctica. En tercer lloc, tots creuen en la possibilitat que l'Estat pugui tenir un paper important facilitant la circulació de capital en l'economia internacional; és a dir, el tipus d'estatisme que afavoreixen és el que promou inversions a fora; no n'hi ha cap que s'hagi compromès en les lluites populars, amb els negres, etc., més enllà de la multi-

culturalitat que apareix al gabinet (hi ha negres, hispans, dones..., hi són tots menys un: la classe obrera).

I el representant dels negres és Ron Brown, que guanya 500.000 dòlars l'any com a advocat i representant de la família Duvalier a Haití, i representa el 0,0001 dels ingressos dels negres; és a dir, un de cada 10.000 o 100.000 negres guanya el sou d'aquest representant dels negres. I podríem passar per tota la llista i veuríem que la representació simbòlica ètnico-racial, per un cantó, és molt diversa; però són molt homogenis en la composició de classe, i s'ha de notar la diversitat d'un cantó i l'homogeneïtat de l'altre cantó.

Les satisfaccions i gratificacions als progressistes són grans per a tantes dones i tants representants de minories, i també els capitalistes estan molt satisfets pel tipus de representació que tenen.

La política exterior dels Estats Units s'ha de veure en relació amb la política global i, com deia abans, la política és mantenir l'estatus dels Estats Units com el superpoder global unipolar i, des d'aquesta política, cercar formes per a debilitar Alemanya a Europa i mantenir la posició dels Estats Units a partir de l'OTAN estenent el seu paper, perquè dintre de l'OTAN els Estats Units tenen molt de pes. I, a través de l'OTAN, conservar l'accés al comerç i als mercats d'inversions a Europa.

La política de Clinton és la de tots els països imperialistes: lliure comerç i protecció, totes dues coses. Nosaltres tenim trenta-vuit ítems protegits amb quotes i tarifes; el darrer és l'acer i el ferro, tal com va proclamar Clinton fa una setmana. I hi ha tota una llista de restriccions d'automòbils del Japó i d'altres països. Però, al mateix temps, hi ha subsidis per a l'agricultura, enormes subsidis: sobre el cost de l'aigua, sobre l'ús de l'energia, sobre programes d'extensió i l'aplicació de tecnologies. Tot està subsidiat per l'Estat. I el subsidi nord-americà és molt diferent del subsidi europeu: no és sobre els productes, sinó sobre els costos dels *insumos* ('despeses necessàries'). Depèn de com es calculin aquests, poden ésser amb subsidi o sense.

La política militar dels Estats Units és reduir la despesa militar; però no per perdre la superioritat, i és per això que la rebaixa de la despesa militar als Estats Units arriba a una proporció d'una mica més del 5% del pressupost militar, més o menys uns 15.000 milions de dòlars. En una situació en la qual no existeix l'URSS, no existeix tampoc cap més poder mundial. Això té diverses interpretacions; però la principal és formular l'estratègia dels Estats Units a través de la intervenció ràpida, Rapide Employment Forces, que no inclou els enfrontaments nuclears. I això no solament per al Tercer Món, sinó per a altres regions, àdhuc Europa.

Crec que la política dels Estats Units a Bòsnia és molt interessant en aquest cas. El que volen els Estats Units és presentar-se com la força indispensable, ja que els europeus són incapaços de resoldre els conflictes i simulen una força o altra per a generar una imatge d'impotència i que arribi als Estats Units perquè en faci una altra vegada l'arbitratge.

Més enllà d'això, estic fent una recerca sobre crims racials entre els Estats Units i Alemanya. És sabut que als Estats Units els crims racials són més abundants que a Alemanya; però tenen molt poca publicitat. S'han de condemnar sempre els crims racials arreu, hi estem en contra; però quan passa alguna cosa a Alemanya i cremen turcs, la mateixa setmana han cremat negres a Florida sense cap mena de publicitat. I encara és pitjor: als Estats Units nin-

gú no protesta, i no hi ha 500.000 persones amb espelmes. Dos negres maltractats a Brookland violentament i el *New York Times* es preguntava sobre la decisió de l'alcalde de condemnar els agressors perquè deia que encara no tenien tots els fets comprovats.

L'ús i l'explotació de conflictes racials és emprat pels Estats Units per a fer més gran la seva autoritat moral, pel lideratge mundial. Però no hi ha diferències. És més, els crims racials per part de l'Estat són molt més seriosos que els crims racials dels grups extraparlamentaris d'Europa. El cas de King a Los Angeles és veritablement simbòlic. S'ha de veure la competència de l'ús de la condemna dels crims a Europa com una forma de generar la imatge del gran líder moral del món.

Hi ha molta competència amb Europa per a influir en la política de Ieltsin; és a dir, que aquest és un personatge que es llogarà allà on sigui. En primera instància, Alemanya tenia el canal interior i ara, amb Clinton, es torna a posar Nixon sobre la plataforma. Nixon és un dels «cridaners» més agressius sobre la necessitat que els Estats Units tinguin un gran Pla Marshall per a finançar Ieltsin. Tota la política dels Estats Units no és de si es volen desviar recursos cap a Rússia, sinó de com vendre-ho al públic. I, donada la deterioració interior dels Estats Units en aquests moments, aquesta és una qüestió summament impopular: desviar recursos cap a Rússia, prestar suport a un govern de dretes que està destruint, d'una manera insòlita, la història, el país.

La preocupació, ara, és competir amb Europa per l'accés a les fonts d'energia, i Chevron està molt implicat en les decisions dels Estats Units sobre Rússia: fonts d'energia, alta tecnologia... Com deia un columnista recentment, volen treure la crema del que existeix a l'ex-Unió Soviètica.

Junt amb això, hi ha tota una propaganda de crítica al Japó pel comerç; hi ha tota una gamma d'articles que vinculen el lideratge polític del Japó amb les màfies, els gàngsters i la corrupció. I tot això existia ja fa quaranta anys amb el partit liberal-demòcrata; però ara surt a la llum: cada dia els diaris parlen d'algun escàndol referit al Japó. I també surten articles emfatitzant la influència japonesa sobre Àsia. Quan els periodistes comencen a discutir la influència de les multinacionals a Tailàndia sembla com si els periodistes nord-americans fossin esquerranosos i, en alguns casos, teòrics de la dependència. «Japó saqueja els recursos i paga malament els treballadors», i mil coses més. Com si els Estats Units, quan actuen en aquestes regions, ho fessin com el Papa Noël.

Aquesta política és un reflex de les tensions que hi ha perquè els Estats Units puguin no solament projectar-se a escala mundial, sinó entrar i tenir una presència a les regions que per a ells són claus.

Més enllà de la política global, hi ha una política sobre els conflictes regionals, i aquí es tracta de defensar els clients de llarg termini i mobilitzar esforços per destruir o amenaçar adversaris regionals. I, més enllà, es fa un esforç per a establir presència física per a tenir un avantatge estratègic respecte als competidors. I això es pot veure en la presència actual a l'Aràbia Saudita, en el fet de tornar a ajudar el Perú, en la presència de nord-americans en els països andins...; el rapte de l'espanyol a Mèxic és només l'expressió de la doctrina nord-americana d'extraterritorialitat (que diu que les lleis dels Estats Units són superiors a les dels països en els quals els Estats Units estan involucrats).

Més enllà de tot això, em sembla que els Estats Units tenen l'interès de facilitar les privatitzacions, particularment les que es refereixen a les dels

recursos naturals, sobretot extractius. I, dintre d'aquesta perspectiva, utilitzen les Nacions Unides per a realitzar la seva política. Fa deu anys, tota la premsa nord-americana, tota la «politiqueria», condemnava les Nacions Unides, i a més, els Estats Units donaven sempre el veto, i es deia que les Nacions Unides era una torre de Babel del Tercer Món, de demagogs, de populistes, de revolucionaris... I ara les Nacions Unides domesticades són un instrument per a fer una política multilateral, en la qual els Estats Units podrien instrumentalitzar forces internacionals per a complir les seves finalitats. Però quan no pot aconseguir la majoria, aleshores l'actuació dels Estats Units és unilateral.

Aleshores, encara podem veure que hi ha una doble política: en primera instància, buscar el suport de les Nacions Unides sense subordinar les seves forces en aquest marc i, quan no ho poden aconseguir, actuar unilateralment per realitzar la seva política.

Sobre Amèrica Llatina, els Estats Units amb Clinton tenen un paquet, un patrimoni de Bush i Reagan que acaba servint a la política d'aquests. A partir dels anys vuitanta, els canvis estructurals que es van iniciar (privatitzacions, desregulació i eleccions) van suposar el millor paquet per a Clinton, la millor combinació per a fer política. No es canviarà res en aquest paquet. Se seguirà la promoció de les privatitzacions, se seguirà prestant suport als règims electorals i continuaran desenvolupant les relacions amb les institucions militars.

Clinton té interès a continuar abonant canvis de règim; però no té cap interès a desmantellar l'Estat. El cas d'Haití és paradigmàtic i indicatiu. La política de Christopher i Clinton sobre Aristide és una cosa que s'ha d'estudiar amb cura. Aristide representava un altre tipus de política electoral; va arribar al poder volent realitzar reformes, però també volia canviar les institucions de l'Estat, principalment els militars. Els volia marginar i fer-los fora com a institucions de poder. I Washington criticava Aristide sobre aquesta política. I quan l'exèrcit va fer fora Aristide, els Estats Units mantenien una doble política: primerament van condemnar el cop perquè no volien un exemple de cop a Haití de cara als seus clients electorals a Amèrica Llatina, i és per això que l'atacaven; però al mateix temps criticaven Aristide per la seva manera de tractar l'exèrcit. I ara demanen el retorn d'Aristide a condició que accepti l'exèrcit tal com és, i pressionen el mateix exèrcit per tal que accepti Aristide. És un famós compromís: que Aristide accepti l'exèrcit i que aquest accepti el retorn d'aquell en un context de constitucionalitat on no hi ha possibilitat de modificar la política econòmica d'orientació internacional.

Per a Clinton i els seus assessors, la NAFTA, el Tractat de Lliure Comerç, és el model per a Amèrica Llatina. No només per al Canadà-Mèxic-Estats Units, sinó més enllà; una forma d'integració que facilita la circulació d'inversions a partir de les multinacionals.

Hem de recordar els anys seixanta, quan existia un altre tipus d'integració, amb les restriccions sobre les multinacionals (el Pacto Andino de 1968, 1969 i 1970), que provocava la crítica dels Estats Units per les restriccions que imposava sobre el capital estranger. Després de les privatitzacions, després de les liberalitzacions, amb l'entrada de la presència nord-americana a Amèrica Llatina, ara s'està completament a favor, tant del Mercosur com del Tractat de Lliure Comerç al nord. Aquesta integració funciona ara amb actors diferents socio-econòmics i en un context completament diferent.

Com deia ara, la retòrica del lliure comerç està qualificada: quan els Estats Units parlen del lliure comerç estan parlant del lliure comerç amb quotes. Pot semblar orwellià; però aquesta és la manera de funcionar. Està pel lliure comerç amb l'exclusió dels tercers partits; és a dir, s'imposen condicions a empreses estrangeres que funcionen a Mèxic que han de tenir un 70% d'*insu-mos* dintre del país per a exportar als Estats Units. És una manera de dir que s'està pel lliure comerç entre nosaltres, i els que vénen de fora han de complir les condicions que nosaltres fixem. S'està pel lliure comerç, però s'estan violant les condicions perquè ho sigui, com ara qualsevol operació amb països com Cuba. S'està pel lliure comerç, però continua el bloqueig de Cuba. S'està pel lliure comerç, però s'està ocupant Panamà. S'està pel lliure comerç, però s'està intervenint d'una manera extraterritorial.

I més enllà hi ha un fet clau que és un bon indicador de la política conservadora de Clinton: és l'individu que pensaven posar com a subsecretari per a Amèrica Llatina; un senyor que es diu Mario Baizar. És un representant de les multinacionals a Nova York. Va anar a Cuba i va tenir converses amb els sectors que estaven buscant inserir-se en el mercat mundial, els més negociadors, i en va treure la conclusió que era possible negociar amb Cuba des dels Estats Units: amb aquestes negociacions es podrien aconseguir algunes concessions obrint Cuba a influències econòmiques que podrien dur-la a canvis polítics. Aquesta és la perspectiva: un representant il·luminat de les multinacionals. La fundació cubana de la ultradreta, que va votar en massa per Bush i li van finançar la campanya, van dir que no, i Clinton va capitular. No es va atrevir a posar Baizar de subsecretari, i em sembla que posaran un funcionari professional del Departament d'Estat.

No es poden esperar iniciatives socio-econòmiques noves. No hi ha cap programa, com Alianza para el Progreso, que pugui servir de definició de la nova política. El canvi del deute per actius a Amèrica Llatina reflecteix que no hi ha cap indicador que ens pugui insinuar el perdó del deute i, al contrari, la reconversió del deute en accions continua essent la palanca de la política de Clinton, com ho va ésser de la política de Bush.

I més enllà d'això es pot apuntar que la relació amb Fujimori és encara pitjor que amb Bush, que va suspendre l'ajuda; Clinton ha renovat l'ajuda i està preparant unes àmplies relacions. Basant-se en què? Basant-se en la política econòmica liberal de Fujimori.

El que ocorre a Centramèrica són eleccions sense justícia social. El neoliberalisme a canvi de la participació electoral. S'obre un termini perquè els ex-guerrillers puguin ésser candidats, i tenen els seus àmbits d'influència, aconseguen beques per a estudiar en escoles empresarials; però queda la política agroexportadora i la política econòmica desregularitzada i una reforma agrària a la muntanya amb terrenys inútils per a la indústria agroexportadora. És una obertura política dintre dels paràmetres de la política econòmica anterior.

I això va generant moltes tensions. El paper del Partit Demòcrata en aquest context és donar legitimitat al sistema electoral, generar il·lusions sobre els canvis entre una majoria cada vegada més alienada del sistema polític. Un gran descontentament que tenia la seva expressió en el candidat dretà de Perrault; però que continua essent present com un factor, un descontentament, un desgast. És el que jo en dic «el populisme de Wall Street de Clinton»: és un

populisme que aplica mesures antipopulars que la dreta va possibilitar, i això ha fet que no hi hagués credibilitat en el sistema.

I no tinc temps d'analitzar la política econòmica sobre el dèficit; però la política del dèficit és la política dels bons, i quan Clinton cita el mercat dels *bono-markets* per mostrar l'èxit, està dient moltes coses. Des del moment que tenim un 13% o un 14% de desocupats i subocupats, quan un de cada deu americans ara necessita cupons per a alimentar-se, parlar de mesures deflacionistes és una política perversa. Com es pot parlar com Roosevelt i actuar com Hoover?

Aquesta combinació no té res a veure amb una política renovadora, una iniciativa popular ni per a Amèrica Llatina ni per a les forces internes. El que confon la gent de l'exterior és aquesta retòrica de la intervenció de l'Estat. Per a qui estan intervenint els «pressionalistes»? I quina és la política exterior democràtica? Una vegada que hem eliminat la retòrica democratitzant, moralista. Tornarem al president més activista, més intervencionista, més agressiu dels darrers trenta anys, que era John F. Kennedy. És qui va llençar tota la doctrina de les guerres internes, els «boines verdes», va accelerar l'escalada al Vietnam, etc.

Olivier Stone va dir una gran mentida: fou una pel·lícula divertida, la que postula que van matar Kennedy perquè era un home que volia treure's de sobre tota la dreta. És absolutament fals: Kennedy ens va portar al límit de la Tercera Guerra Mundial començant per l'escalada del Vietnam, i tot amb una gran retòrica democratitzant. Aquest és l'estil de Clinton. Els límits financers, polítics del públic són un fre de cara a aquesta política. I àdhuc des de l'exterior la gent em pregunta sobre la conspiració de la dreta per a matar Kennedy. Quina dreta? Aquesta era la política més agressiva a Amèrica Llatina. Era el Govern que donava força a tots els assessors militars que van planificar els cops d'estat dels anys seixanta, i va estendre la influència dels Estats Units, no la defensa del continent, sinó la defensa contra l'enemic intern, com deia McNamara, i això es va institucionalitzar en tota l'Amèrica Llatina com la doctrina de la seguretat nacional.

Què hem d'esperar, aleshores, de la política de Clinton? Penso que el retrocés social acompanyarà el creixement econòmic. La recuperació a Amèrica Llatina dels dos darrers anys en alguns països té la seva base en els baixos salaris i la limitació sobre la legislació social. Si analitzem el percentatge d'ingressos en relació amb el valor agregat a Amèrica Llatina dels darrers vint anys, podríem veure que hi ha hagut una caiguda precipitada. És la base dels capitals llatinoamericans que se'n van anar a l'exterior. I tornen perquè les condicions polítiques i econòmiques són favorables i Clinton presta suport a tot aquest projecte de mantenir l'estructura i els ajustaments per a mantenir Amèrica Llatina com un lloc favorable per als inversors.

Crec que els Estats Units estan preparats per a donar suport a forces d'intervenció quan els governs que ells mantenen estan en perill; però sempre que els perills provenen de forces d'esquerra. Els Estats Units estan a punt d'intervenir en tota una gamma de conflictes regionals que va provocant la nova política liberal. El xovinisme creix al mateix ritme que la deteriorització econòmica d'aquestes regions. No hi ha cap govern que tingui la capacitat de sostenir un creixement que és tan transparentment injust.

El cas de Venèçuela és molt clar: l'any que Venèçuela tenia el creixement més gran a Amèrica Llatina, era el mateix que tenia els conflictes urbans més

grans de tota la regió, amb més de 3.000 morts; la xifra oficial era de 300. I aquesta política està generant tensions en tot el continent. Els Estats Units estan obligatòriament en l'ona d'abonar els règims electorals i la política econòmica que els acompanya. I això els implicarà en altres conflictes.

I per què no hi ha un canvi en la política dels Estats Units? L'anàlisi ens diu que és perquè no estan obligats a canviar. Per què canviar una situació que és òptima? Els banquers cobren el deute o el converteixen en actius, els exportadors tenen accés a tots els mercats, la mà d'obra és més barata que mai...; per què s'ha de canviar? És el millor moment, un òptim moment, des de l'angle dels interessos del gran capital dels Estats Units. Mai no havien tingut tants seguidors en els fòrums internacionals.

Els Estats Units només canvien quan hi ha una amenaça, i no hi ha una esquerra amenaçadora a Amèrica Llatina. L'Aliança para el Progreso va néixer perquè existia Cuba; les despeses sobre Centramèrica que són dolentes i destructives veuen la llum perquè hi ha desafiament revolucionari. I els anys noranta no hi ha amenaça de l'esquerra, i per tant, no hi ha una ajuda dels Estats Units; és una fórmula prou senzilla. Si sorgeix al Brasil una força popular capaç de canviar la política, els Estats Units formularan un nou projecte: hi intervindran i aquests pobles tindran pastanaga i bastó. Però si ara ets a Washington no tens per què canviar res. Tens governs que abaixen les tarifes i que obren el país, per què donar-los res? Li estan donant tot el que vol i sense concessions: situació ideal.

Per concloure, diré que la política de Clinton és una política de continuïtats i de canvis simbòlics. Canvis en els personatges, representació d'ètnies, grups, dones, sense cap contingut popular dintre la diversitat.

Clinton ha d'afrontar un enorme problema intern, i aquest és el seu principal obstacle. No pot vendre una política expansionista sense cap gran pretext, perquè no hi ha una base actual política als Estats Units sobre la qual sostenir una política expansionista global. No n'hi ha, i és un gran fre. S'hauria de mobilitzar tota una gamma complexa de personatges per a justificar-ho, com Bush ha intentat de fer a Somàlia amb els pobres i la fam, i ja sabem que els Estats Units són els mateixos que van armar els «matons» de Somàlia i d'Angola, i que hi va haver molts més milers de morts a Moçambic i no es van moure.

No té res a veure amb la fam i l'ajuda humanitària. L'humanitarisme que han de buscar és un pretext sense límits perquè tot procés de conflictes generarà problemes de pobresa; qualsevol guerra civil provocarà misèria. Si el criteri d'intervenció és la misèria, té el llibre obert per a intervenir en qualsevol lloc del món amb aquest pretext. És molt perillós emprar aquests criteris per a justificar les intervencions; són pretextos per a generar tota una gamma de punts de suport i de política.

Clinton entrarà en una gran crisi a mitjà termini, caurà entre les dues cadires, perdrà el mandat popular que encara té sense aconseguir el suport incondicional de les elits. Prefereix tenir la seva gent, que l'usaran i li prestaran suport fins que es desgasti, per a tornar després als republicans. I s'usarà tota la demagògia, el somriure, el populisme, els instruments i tota la música que toca fins que n'escoti la utilitat. I la crisi serà d'aquí a dos anys. En aquest moment, l'aparell reaganian li està donant suport, i també un gran sector de la banca; però tot és condicional en tant que està realitzant una política que els és

favorable, i això fa que retngui el suport popular; però en el moment que perdi aquest suport popular, perdrà la seva capacitat d'ésser un bon representant.

Penso que aquesta situació podria generar oportunitats per a canvis més radicals en totes direccions, tant des de la dreta com de noves forces d'esquerra dintre dels Estats Units. Els corrents d'opinió inorgànics dintre dels Estats Units són amplis i grans. Les enquestes sobre programes socials als Estats Units deixen entendre que hi ha importants actituds favorables a l'increment dels impostos mentre estiguin vinculats a programes d'ocupació, de salut i d'educació. El que no es vol és pagar més impostos per a metes que no tinguin res a veure amb el seu millorament de vida. És des d'aquest angle que sóc optimista, perquè la fase Clinton podria passar de pressa i crear una situació molt més conflictiva, que permetria el replantejament d'una altra política.

A l'interior d'Amèrica Llatina, em sembla que les esperances amb Clinton d'enfortir les forces liberals i antiliberals a partir dels vincles amb la política de Clinton també canviaran molt de pressa. Fa poc que hi va haver qui em va telefonar d'Amèrica Llatina per dir-me que Clinton està atacat pel mercuri de Xile. I què té a veure el mercuri amb el que està fent Clinton en aquest moment? És a dir, hi ha una crítica de la dreta perquè no va suficientment a la dreta; però és una crítica partidista, no és substancial.

* * *

De les intervencions puntuals en el curs del col·loqui

S'ha d'analitzar l'electorat i qui va finançar la seva campanya i qui eren els seus principals associats. Des d'Arkansas, Clinton era un home dels sectors empresarials, del capital estranger i els banquers. Mai no va tenir una imatge progressista allà. Els indicadors socials sobre despeses socials eren els pitjors del país. I hi havia un gran producte de la publicitat presentant Clinton com una altra mena de persona; però Clinton, en la seva pràctica política, mai no havia estat més que un conservador demòcrata del sud, ni més ni menys. I dintre de la seva campanya, el sector que va donar més diners eren els banquers. Fou a partir d'aquests grups que va cridar al seu gran concili dels sectors empresarials per a discutir la seva política.

Clinton era un *rockshock* sobre qui tothom projectava els seus somnis: sindicats, negres i tots els altres. És l'esperança per acabar amb Reagan i Bush, amb tota una política sinistra i reaccionària; és com sortir d'una mala relació i veure en l'altre el millor que hi ha en aquest món.

Una mica com el que va passar a Europa quan, després d'un període desastrós del desenvolupament capitalista, vam elegir un socialdemòcrata perquè endegués les coses i, amb el mandat popular, reordenar les coses: fer tancar les empreses amb subsidis i fer el sanejament de l'economia. Es pot fer perquè hi ha el suport popular, i els sindicats no faran preguntes perquè és el seu home, el seu partit, i es giren cap aquí. Quan arriba el desgast, tornen altra vegada els conservadors. La funció del partit demòcrata és semblant a la dels

socialdemòcrates. En moments de crisi es prenen el medicament amarg amb la cullera i després perden el suport; però prefereixen fer aquest paper.

Però, com afrontarà Clinton els qui han estat les fonts de finançament i organització de la seva campanya, que influeixen sobretot els representants del gabinet? Conec molts progressistes en estudis llatinoamericans que esperaven ésser subsecretaris per als assumptes d'Amèrica Llatina, i no en va cridar cap. Va marginar tots els progressistes i liberals de l'Associació de Llatinoamericanistes, tot i que van aparèixer en un moment del règim de Carter sobre la política humanitària, drets humans, etc.; els van donar un tros de poder per a treballar per la vida de la gent amenaçada d'Amèrica Llatina. En aquest cas, han estat completament marginats.

* * *

Si analitzem quins han estat els principals actors amb el comerç del Brasil i l'Argentina, les indústries més influents són les multinacionals: automòbils, General Motors, Ford, Volkswagen, des del Brasil, i les grans empreses exportadores de cereals, des d'Argentina, que tenen molt a veure amb les multinacionals. Però el comerç dintre d'aquest esquema d'integració està creixent a cops, i els que estan treballant per aquesta integració són precisament les multinacionals presents a l'interior d'aquests països.

No són un 5% els que estan posats dintre d'aquest model, sinó que es tracta del 30%; són els beneficiaris que estan incrementant els seus ingressos. S'han d'afrontar les xifres que, dintre dels plans d'exportació dels darrers tres anys, s'han incrementat molt; les exportacions estan creixent molt. I a partir d'aquest punt de referència, s'ha de veure qui s'està beneficiant d'això.

Els Estats Units estan a favor d'aquesta integració perquè les empreses ja són dintre de la integració del Con Sud. És integració entre les empreses, i el 50% de les transaccions són intraempreses. Dins les mateixes multinacionals s'està tractant de les activitats. Des d'aquest angle, els Estats Units donen suport a Mercosur i al NAFTA, i dintre del NAFTA volen posar Mercosur en la mateixa marca. Els ministres d'afers exteriors estan a favor de combinar Mercosur amb el projecte d'iniciativa de Bush.

Primerament, els productes que Xile té per a l'exportació estan molt més en demanda al Japó, a Àsia i als Estats Units que a la resta d'Amèrica Llatina. Es tracta dels productes extractius, forestals, marítims, fruita, etc. No té raó d'integrar-se amb l'Amèrica Llatina sobre aquesta base.

Segonament, Xile està molt introduït en els circuits financers actuals.

Tercerament, Xile, a través d'un tremend procés d'explotació, té el percentatge del producte final que forma l'ingrés més baix de tots els països d'Amèrica Llatina, i la taxa d'explotació és la més alta de tot el continent; no són els més pobres, sinó que s'ha de considerar la taxa d'extracció. I això va permetre una enorme acumulació.

Aleshores, la forma d'integrar Xile en el Con Sud és a partir de l'explotació de capitals. Xile va invertir un milió de dòlars a l'Argentina l'any passat comprant empreses i invertint en empreses. Aleshores, la seva inserció és a partir d'inversions, i el seu comerç està lligat a les seves relacions amb els països capitalistes avançats.

* * *

Crec que la política dels Estats Units és fomentar tensions sense implicar un gran compromís militar; és a dir, crear una inseguretat sobre la capacitat d'Europa per a endegar la seva pròpia casa, sense fixar-se en un procés que podria ésser costós des de dintre i debilitar els fonaments del seu imperi.

És una política delicada per a mantenir un balanç: criticar, ficar-s'hi, debilitar, tenir una presència sense anar més enllà d'un assumpte del qual no es controlen totes les variables. No són solament els serbis de Bòsnia, sinó els serbis serbis i, més enllà, són les forces a Rússia. És una meta mantenir presència física sense comprometre's i debilitar les bases externes.

Kissinger és el millor exemple de fracàs de la política de gran poder d'intervenció. No s'ha d'oblidar que era el principal assessor de Nixon durant tota la Guerra del Vietnam; es va quedar a dintre molt temps i es va presentar com el gran expert il·luminat i brillant que va fer tant de mal als Estats Units. I van haver de passar quatre anys abans de sortir. I alguna cosa va aprendre; no ho va aprendre a Harvard, sinó en la vida i en la selva del Vietnam. Potser és la millor escola per a aprendre coses de les realitats: que els grans poders no sempre dominen la política dels petits poders. L'esquema de Kissinger era que els petits països no compten per a res i que només es poden arranjar les coses entre els grans, i pensava que amb Rússia i la Xina es podia solucionar la qüestió del Vietnam. I es va equivocar i en va pagar el preu: el debilitament dels Estats Units en la seva capacitat de maniobra a l'Iran i en altres llocs. I alguna cosa va aprendre d'això; cal pensar que, després de tants anys de fracàs, en va treure alguna lliçó.

* * *

Com deia abans, el sistema polític actual dels Estats Units, la cohabitació entre els militars i el govern civil, és el model més beneficiós. Quan Fujimori va expulsar els parlamentaris, per als Estats Units fou un problema perquè no volien debilitar la institució que estava funcionant bé per a ells. Volien que Fujimori mantingués la façana constitucional conservant el poder; és a dir, un bonapartista dintre d'un sistema parlamentari. Per què? Perquè aquest sistema està funcionant molt bé a tot Amèrica Llatina.

Canviar cap a una línia de concentració de poder i donar més visibilitat als militars és crear molts i molts problemes. En el context del públic democràtic, això no va bé, perquè no facilita la col·laboració. I aquest és un factor important per als Estats Units. Aleshores, el que interessa és sostenir una doble política: criticar i prestar suport. Provocar noves eleccions i cridar representants i observadors enviats per a certificar que són unes eleccions lliures; però volen tenir una alternativa. Si fracassa Fujimori i hi ha un buit, és un perill. Volen tenir una oposició liberal o conservadora, perquè, en cas que hi hagi un desgast, podran fer un recanvi. Però si hi ha un desgast d'un govern dictatorial, hi ha un buit, una situació d'instabilitat sobre la successió. I això és el que donaria una oportunitat d'intervencions de força no compatibles amb els interessos dels Estats Units en aquest context.

Ara, amb les noves eleccions i la façana renovada, han tornat a donar

suport a Fujimori; es tractava d'una separació, i no d'un divorci. Una separació amable que ha fet possible ara una reconciliació.

No hi ha ningú que estigui invertint en el Perú ara. Les inversions a llarg termini s'han acabat des de fa cinc anys. Les inversions al Perú són de curt termini, especulatives o en alguns sectors extractius; ningú no està invertint en cap cosa sòlida per causa dels conflictes que hi ha per la desocupació. Has d'ésser boig per a invertir al Perú ara. Per què? Hi ha catorze milions de pobres entre vint milions d'habitants, hi ha una economia formal integrada per un 10% de la mà d'obra, hi ha molt poques condicions per a fer-hi inversions. No és només la voluntat d'un govern liberal que obre les oportunitats d'inversió, sinó que són les condicions objectives que necessita el capital per a organitzar-se i explotar el país. És molt millor invertir a Xile, on hi ha un govern de poder i força que dona les mateixes concessions que el Perú, però en una situació de gran estabilitat. És per això que les inversions a Xile arriben als 1.000 milions de dòlars, mentre que al Perú són considerablement inferiors, malgrat que les concessions de Fujimori siguin alguna cosa més que foc d'encenalls.

* * *

A Amèrica Llatina es té una imatge —que ve dels mitjans de comunicació de masses— de Clinton en la qual aquest representa una nova política populista, una nova política democràtica. I és aleshores que s'estan generant il·lusions sobre el que s'ha d'esperar. I, en aquest context, m'imagino que d'aquí a sis mesos vindrà el desencant. Quan vaig ésser a Amèrica Llatina, molts em preguntaven sobre Fujiyama, el llibre sobre la fi de la història com un document de la política als Estats Units. Però els deia que això quasi recordava l'article, i no era important en la vida política dels Estats Units, no era un document de la classe dominant. Però tot s'escrivia en crítiques sobre Fujiyama com un document intel·lectual de gran transcendència. I no entenien per què van gastar tants litres de tinta discutint amb Fujiyama, perquè no reflectia res més que un Fujiyama funcionari de l'Estat que va escriure una cosa que durant dues setmanes al *New York Times* i a la premsa d'esquerra estigué de moda criticarla, discutir-la i descartar-la.

Els Estats Units tenen la ideologia de la no-ideologia. Actualment es defineix la seva política a partir de les seves accions. No necessiten ideòlegs perquè tenir-los és ésser més vulnerables, és posar davant del públic la forma d'utilitzar la seva política agressiva. I sempre s'improvisa i intervenen per salvar vides de ciutadans nord-americans. Intervenien perquè hi ha comunisme, intervenen perquè hi ha fonamentalisme; en una època eren els russos, en una altra època, els terroristes àrabs, després uns corrents de l'Iraq, després els terroristes serbis i ara els «matons» de Somàlia. No hi ha una fórmula fixa, i s'improvisa d'acord amb les necessitats del moment. És en aquest sentit que s'ha d'entendre que les classes dominants no solament no tenen ideòlegs de gran abast, sinó que no els volen. Prefereixen la improvisació de tipus anglosaxó.

Hi ha una línia constant, que és concentrar el poder; això sí.